

**ROMANITATEA ROMÂNILOR
ÎN VIZIUNEA ISTORICILOR
SINTEZĂ ȘI ÎNTREBĂRI TIP GRILĂ
PENTRU ADMITEREA
ÎN CADRUL ACADEMIEI DE POLIȚIE
ȘI BACALAUREAT**

CUPRINS

I. ARGUMENT	5
II. BIBLIOGRAFIE	6
III. SINTEZA	7
1. Introducere.....	7
2. Ce trebuie să înțelegem prin romanitatea românilor?	7
3. Etnogeneza românească	7
4. Dacia provincie romană. Romanizarea geto-dacilor. Factori ai romanizării	8
5. Creștinismul.....	9
6. De la retragerea aureliană la primele știri despre români. Continuitatea de locuire pe teritoriul românesc.....	9
7. Reinstaurarea stăpânirii romane pe malul stâng al Dunării, în timpul împăratului Iustinian	9
8. Formarea limbii române.....	10
9. Români în sursele medievale timpurii.....	12
10. Romanitatea românilor după etnogeneză	13
11. Români văzuți de Orientali. Tradiția romanității	13
12. Primele mărturii asupra conștiinței romanității românilor	14
13. Semnificația denumirii de vlah	14
14. Afirmarea romanității românilor în Evul Mediu (sec. XII—XIV)	15
15. Romanitatea românilor afirmată de umaniștii veacului al XV-lea. Români văzuți de occidentali.	17
16. Secolul XVI. Context general	19
17. Politizarea ideii de romanitate a românilor	21
18. Secolul al XVII-lea. Romanitatea reflectată în scrierile străine	22
19. Cronicarii sași.....	22
20. Secolul al XVII-lea. Umaniștii români.....	23
21. Secolul al XVIII-lea.	26
22. Romanitatea românilor și lupta de emancipare politică și națională	27

23.	Teoria imigraționistă	28
24.	Școala Ardeleană.....	29
25.	Teoria roesleriană.....	32
26.	Aspecte susținute de teoria roesleriană.....	33
27.	Combaterea teoriei lui Roesler.....	35
28.	Romanitatea românilor reliefată după Marea Unire – 1918	38
29.	Istoriografia comunistă (1945-1989).....	39
30.	Romanitatea românilor abordată în lucrări după anul 1989	43
IV.	ÎNTREBĂRI TIP GRILĂ	46
V.	RĂSPUNSURI	145

1. *Introducere*

Romanitatea este spațiul etno-lingvistic care cuprinde popoarele romanice. Poporul român este continuatorul romanității orientale.

Prin romanitatea românilor se înțelege în primul rând ideea despre descendența romană a românilor. Din ansamblul acestei categorii istorice, mai fac parte o serie de idei înrudite și adiacente cum ar fi: stăruința elementului roman în Dacia postareliană, unitatea de neam a românilor, latinitatea limbii române, esența romană a unor obiceiuri și datini populare și conștiința românilor despre originea lor romană.

Romanitatea românilor a reținut atenția cronicarilor, istoricilor, filologilor, geografilor, etnografulor și altor oameni, dar cei care s-au ocupat cel mai mult de această temă au fost istoricii. Ei au stăruit să demonstreze continuitatea romană în Dacia după retragerea aureliană, originea latină a limbii române, formarea conștiinței de neam, a originii romane a românilor.

Romanitatea românilor a determinat, de aceea, multe controverse, teorii contradictorii sau total greșite, unele urmărind alte scopuri decât cele științifice, adică scopuri politice, aceste teorii apărând cu precădere în secolul al XVIII-lea. Aceste teorii negau total sau parțial romanitatea românilor și continuitatea lor în spațiul carpato-danubioano-pontic.

2. *Ce trebuie să înțelegem prin romanitatea românilor?*

În primul rând descendența romană a românilor din coloniștii aduși de romani în Dacia Traiană și latinitatea limbii române, ceea ce presupune continuitatea geto-dacilor după războaiele daco-romane și după retragerea aureliană, în perioada migrațiilor, unitatea de neam a românilor din întreg teritoriul locuit de ei, păstrarea esenței romane în datini și obiceiuri. Dovezile acestei continuități sunt de ordin logic, arheologic, lingvistic, etnografic, istoric.

Ideea romanității românilor este una din ideile fundamentale care privește istoria românilor.

Poporul român este continuatorul romanității orientale, aceasta fiind o realitate ce nu poate fi pusă în discuție, identificându-se cu însăși poporul român, mai ales în contextul migrației slavilor în sudul Dunării.

Începutul ideii romanității românilor corespunde încheierii procesului de etnogeneză românească în spațiul daco-moesian, moment din istoria poporului român marcat prin stabilirea identității sale etnice între celelalte popoare europene.

3. *Etnogeneza românească*

Geto-dacii și lumea romană în secolele I î.Hr.–al II-lea d.Hr.

Etnogeneza reprezintă procesul de formare al unui popor. Spațiul etnogenezei românești cuprinde atât teritorii de la nord de Dunăre, cât și teritorii din Peninsula Balcanică.

Geto-dacii au intrat în contact cu lumea romană încă dinainte de instaurarea stăpânirii imperiale în zona dunăreană (faza preliminară a romanizării geto-dacilor).

Amenințarea romană directă a început să se manifeste din timpul regelui Burebista, întemeietorul statului dac (82–44 î.Hr.). Romanii urmăreau să-și impună controlul asupra coloniilor grecești vest-pontice, să aibă acces la resursele zonei nord-dunărene (aur, argint, grâne) și să beneficieze de poziția strategică avantajoasă.

Legăturile daco-romane s-au intensificat în secolele I î.Hr.–I d.Hr., dar, după instaurarea stăpânirii imperiale pe teritoriul locuit de geto-daci, s-a trecut la o nouă etapă, manifestată printr-o romanizare intensă. Geto-dacii din Dobrogea de astăzi au intrat sub stăpânirea romană din anul 46 d.Hr., făcând parte din provincia Moesia (Dobrogea fiind anexată provinciei romane Moesia).

La sfârșitul secolului I d.Hr., regele dac Decebal (87–106 d.Hr.) a refăcut unitatea statului dac și s-a confruntat cu armatele trimise de împăratul Domițian, în anii 87 și 88 d.Hr. Prin pacea din anul 89 d. Hr., Dacia devenea regat clientelar Romei. Situația s-a schimbat după ce, la Roma, împărat a devenit Traian, statul dac fiind considerat ca o amenințare la adresa securității Imperiului Roman. Războaiele daco-romane, desfășurate în anii 101–102 și 105–106 d.Hr. și încheiate cu victoria romanilor, au dus la transformarea unei părți a Daciei (106 d.Hr.) în provincie romană.

4. ***Dacia provincie romană. Romanizarea geto-dacilor. Factori ai romanizării***

Stăpânirea romană în provincia Dacia a durat între anii 106-271. În capitala provinciei romane –Dacia-Ulpia Traiana Sarmizegetusa, se afla amfiteatrul, cazarma gladiatorilor, templul zeiței Nemesis, templul Diane și al lui Silvanus (redate într-o vedere aeriană). În urma războaielor daco-romane, în secolul al-II-lea d.Hr. a fost înălțată la Roma Columna lui Traian. Pe aceasta sunt redată: lupta de la Tapae, asaltul Sarmisegetusei, sinuciderea lui Decebal, întoarcerea dacilor la casele lor.

Imperiul Roman a atins maxima expansiune în anul 117.

În Dacia romană și în Dobrogea, procesul romanizării s-a desfășurat în condițiile acțiunii mai multor factori:

- armata
- administrația romană
- veteranii
- coloniștii latinofoni, aduși din toată lumea romană
- viața economică (spațiul dacic era integrat economiei imperiului)
- urbanizarea (orașele au fost adevărate focare ale romanizării)
- dreptul roman
- viața culturală
- viața religioasă.

Eutropius în lucrarea intitulată “**Istoria romană**” (sec. IV- anul 367d.H. am trecut secolul și anii pentru a putea încadra cronologic, acestea neregăsindu-se în manuale), vorbind despre coloniștii din toate părțile Imperiului, relate: “ Hadrianus ar fi voit să renunțe și la Dacia, dar amicii săi îl împiedică, spunându-i că ar fi să dea pradă barbarilor o mulțime de cetățeni romani, deoarece Traianus, după cucerirea Daciei, adusese aici din toate părțile imperiului o mulțime nenumărată de coloniști spre a cultiva pământurile și a locui orașele, depopulate de lungile războaie ale lui Decebalus”.

Iordanes, în opera „Getica”(sec. VI- anul 551 d.H.- am trecut secolul și anii pentru a putea încadra cronologic, ei neregăsindu-se în manuale), vorbind despre cucerirea Daciei și evenimentele de după aceasta, menționează: “ Pe dacii din ținuturile de dincolo de Dunăre, care au o întindere de un milion de pași, i-a prefăcut în provincie Traian, în timpul domniei sale, după ce regele lor Decebal a fost omorât. Galienus însă le-a pierdut în timpul domniei sale, iar împăratul Aurelian, rechemând de acolo legiunile le-a așezat în Moesia și acolo, într-o parte a acesteia, a întemeiat Dacia Mediteranee și Dacia Ripensis”.

5. Creștinismul

A constituit un factor esențial în procesul de romanizare. Obiectele paleocreștine, databile în secolele II–III d. Hr., sunt puțin numeroase, dar acest fapt se poate explica prin persecutarea noii religii. Însă după ce creștinismul a devenit o religie licită, vestigiile creștine au devenit tot mai numeroase. Creștinismul a avut, la rândul său, o contribuție importantă în procesul de romanizare a autohtonilor, noua credință fiind răspândită în limba latină de misionarii veniți din imperiu.

Chiar dacă arianismul a avut un succes deosebit în rândul populațiilor germanice, la daco-romani, s-a dezvoltat un creștinism de factură populară și de orientare niceeană. Acesta a fost probabil impulsionat de misionari proveniți din Dobrogea, cunoscut bastion al confesiunii niceene încă din timpul împăratului Valens (328-378 anii de viață- ani orientativi ei neregăsindu-se în manuale- pentru a încadra chronologic și a învăța logic).

6. De la retragerea aureliană la primele știri despre români.

Continuitatea de locuire pe teritoriul românesc.

În anul 271 a început părăsirea Daciei de către romani, dar procesul de romanizare a continuat, iar dacii liberi, neintegrați în provincia cucerită, au intrat în contact cu noua populație de daco-romani și s-au romanizat.

Chiar dacă, în primul mileniu creștin, în zona nord - dunăreană s-au perindat numeroase populații migratoare (huni, vizigoți, gepizi, avari, slavi, bulgari etc.), continuitatea daco-romanilor este atestată de numeroasele descoperiri arheologice, dar și de o serie de mărturii scrise.

Stela funerară de la Cășeu, județul Cluj, datează din secolul al III-lea d. Hr.

Donariul de bronz de la Biertan, din județul Sibiu, datat pentru secolul al IV-lea d.Hr., conține inscripția în limba latină „Ego Zenovius votum posui”, și o monogramă creștină. **Acesta reprezintă o dovadă a pătrunderii creștinismului în Transilvania.** Un desen al acestuia a fost trimis la Roma de nunțul apostolic din Viena în anul 1780.

Priscus Panites a scris în secolul V d.Hr., despre populația autohtonă daco-romană, în lucrarea intitulată „**Istoria Goților**”, spunând că: „De acolo am călătorit pe un drum neted, așezat într-o câmpie, și am traversat mai multe râuri navigabile, dintre care, după Istru (Dunăre – n.n.), au fost cele numite Drecon, Tigas și Tifisas. Pe acestea le-am traversat în bărci monoxile, de care se foloseau locuitorii de pe malurile râurilor, iar pe celelalte le-am trecut pe plute. (...) Sciții din satul în care am ajuns ne-au poftit la ei, ne-au primit și ne-au adăpostit. (...) Sciții sunt amestecați și, pe lângă limba lor barbară, caută să vorbească sau limba hunilor, sau a goților, sau a ausonilor, atunci când au de-a face cu romanii”.

Crucea de aur de la Histria, datează din secolul al VI-lea d. Hr.

7. Reinstaurarea stăpânirii romane pe malul stâng al Dunării, în timpul împăratului Iustinian

Iustinian consemnează în secolul al VI-lea d. Hr. în lucrarea „Novellae”:

” Dar fiindcă în timpul de față, cu ajutorul lui Dumnezeu, statul nostru s-a mărit, astfel încât amândouă malurile Dunării sunt populate acum de cetății de-ale noastre și atât Viminacium, cât și Recidava și Lederatta, care se găsesc dincolo de Dunăre, au fost supuse din nou stăpânirii noastre, ni s-a părut necesar să așezăm lângă Panonia, în preafericita noastră patrie, însăși prea-glorioasa noastră prefectură (...) și fiindcă nu era un lucru folositor statului ca oamenii aflați mereu în vâltoarea războiului să vină până în Macedonia Prima, peste

întinderi atât de mari și prin atâtea greutateți, am mutat înseși prefectura în părțile de mai sus, pentru ca provinciile de lângă aceasta să-i simtă mai ușor alinarea”.

8. *Formarea limbii române*

Romanitatea este elementul esențial al identității lingvistice și culturale a poporului român. Asemenea altor popoare ale Europei – italieni, francezi, spanioli, portughezi – românii vorbesc o limbă romanică, formată pe baza latinei vorbite în Imperiul Roman.

Procesul de romanizare lingvistică și culturală din secolele II–III d.Hr., când o mare parte a teritoriului României de azi era cuprins în provinciile romane Moesia și Dacia, a avut o mare intensitate, astfel că limba latină a pătruns foarte repede nu numai în zonele urbane, ci și la sate, în viața comunităților de agricultori și de păstori care ocupau cea mai mare parte a teritoriului. Când, în secolul al III-lea d.Hr., împăratul Aurelian a fost nevoit să renunțe la administrarea provinciei Dacia, idiomul latin era predominant. Acesta a continuat să evolueze în contact cu provinciile latinofone de la sud de Dunăre.

În perioada secolelor al IV-lea–al VIII-lea d.Hr., limba latină vulgară, vorbită de daco-romani, s-a transformat, mai întâi, într-o limbă protoromână. O dovadă a evoluției limbii daco-romanilor către o limbă protoromână este expresia „torna, torna fratre” (a se vedea în sec. al IX-lea citatul lui Teophanes Confessor din lucrarea Cronografia).

Procesul etnogenezei românești s-a desfășurat, în principal, la nord de Dunăre, dar și la sud de fluviu, încheindu-se spre sfârșitul secolului al VIII-lea.

Limba română este o limbă neolatină, cu următoarea structură:

- substratul daco-moesic;
- stratul latin (cea mai mare parte a cuvintelor);
- adstratul slav meridional.

Cuvinte de origine dacică (substrat daco-moesic) păstrate în limba română sunt: aprig, barză, baltă, brânză, brâu, Carpați, cătun, căciulă, codru, copil, Dunăre, gard, mal, mazăre, mânz, moș, Mureș, Olt, pârâu, prunc, strugure, vatră.

Cuvinte de origine latină (strat latin) păstrate în limba română sunt: a ara, argint, aur, biserică, bun, câmp, cireș, a culege, duminică, femeie, frate, frumos, grâu, lână, mână, munte, pâine, picior, sare, a semăna, soare.

Cuvinte de origine slavă (adstrat slav) păstrate în limba română sunt: Bistrița, cneaz, Dâmbovița, gâscă, jude, plug, seceră, stareț, târg, vamă.

Un mic număr de cuvinte (mai puțin de 200, aproximativ 160-180) din limba traco-dacă s-au transmis, formând substratul limbii române. Este interesant însă de observat că multe dintre aceste cuvinte desemnează elemente fundamentale ale civilizației – de exemplu vatră, copil, moș, a moșteni – dar se declină sau se conjugă aidoma cuvintelor de origine latină: brânză ca osânză, a moșteni ca a fi, moșie ca și câmpie.

Gramatica latină reprezintă structura fundamentală a limbii române; declinăm și conjugăm ca în latină, alcătuim propoziții și fraze în felul în care o făceau vorbitorii de limbă latină. Aproximativ 80% din fondul principal de cuvinte al limbii române, inclusiv vocabularul creștin de bază, provin din latina vorbită.

În anul 602 limesul dunărean cedează și slavii se revarsă în Peninsula Balcanică. Slavii au trecut masiv la sud de Dunăre. Tot în acest an a încetat și stăpânirea Imperiului Roman de Răsărit în Dobrogea de astăzi. După instalarea slavilor în nordul Peninsulei Balcanice, complicatele relații dintre Imperiul Bizantin – unde limba greacă devine, din secolul al VII-lea d.Hr., limbă oficială – și formațiunile politico-militare din Peninsula Balcanică, au avut drept consecință, între altele, fragmentarea comunităților locale vorbitoare de latină și

despărțirea lor de romanitatea nord-dunăreană, astfel încât fiecare a dezvoltat în mod diferențiat fondul originar latin.

Și în prezent, există diferite dialecte ale limbii române: nord dunărean-dialectul daco-român, vorbit pe întregul teritoriu al României, în Republica Moldova, precum și în comunitățile românești din țările vecine (Ucraina, Serbia, Bulgaria, Ungaria), și dialectele sud-dunărene-dialectul aromân, istro-român, megleno-român. Diferențe locale de mai mică importanță caracterizează diferite graiuri: oltenesc maramureșean, moldovenesc etc.

Pe baza graiului din Muntenia, dar cu un aport important al operelor literare create în Moldova, se constituie, în secolul al XIX-lea, limba română literară pe care o vorbim și o scriem și azi.

Ca și în cazul celorlalte limbi romanice, în perioada de formare a limbii române, fondului latin i s-au adăugat cuvinte împrumutate din limbile popoarelor migratoare. Avem motive să considerăm că, așa cum se întâmplă și în cazul celorlalte limbi romanice, acest proces de evoluție este încheiat în linii generale în secolul al VIII-lea.

O influență mai accentuată a rezultat din contactul cu limbile slave, mai ales cu cea **sud-slavă (slavonă), care a devenit, în secolele IX–X, limba liturgică (limba în care se slujeau liturghiile în biserică) și mai târziu și limba de cancelarie (limba în care erau redactate documentele oficiale ale statului)**. Slavona a jucat pentru regiunile balcano-dunărene un rol apropiat de cel pe care latina l-a jucat în Occidentul medieval.

Caracterul latin al limbii vorbite pe ambele maluri ale Dunării și în interiorul arcului carpatic a fost de timpuriu recunoscut de popoarele vecine. Neamurile germanice i-au numit w(a)lach, așa cum îi numeau pe toți vorbitorii idiomurilor latine; de la acest nume derivă etnonimele vlah, olah etc. La rândul lor, „vlahii” își spuneau probabil români, adică romani – nume pe care l-au transmis din generație în generație, fie pentru a se desemna ca locuitori ai ținuturilor carpato-dunărene, vorbitori ai aceleiași limbi, fie pentru a se referi la anumite categorii sociale (de exemplu, rumâni – țărani dependenți). Memoria populară a păstrat, de-a lungul secolelor, conștiința ascendenței romane a românilor – dovadă, de pildă, datinile și tradițiile care îl amintesc pe „bădica Troian” – împăratul Traian – în legătură cu momente importante ale sărbătorilor- solstițiului de iarnă (Anul Nou).

Călătorii străini care ajung în Țările Române în secolele XV–XVII notează că românii sunt urmași ai romanilor, atât prin numele pe care și-l dau lor înșisi, romani, cât și observând asemănările dintre limba vorbită de ei și latină. La rândul lor, primii umaniști originari din ținuturile românești, ca transilvăneanul Nicolaus, care își ia numele savant de Olachus (Valahul), apoi cărturari și învățați din Țările Române, formați la școlile din Polonia (Miron Costin) sau Italia (Stolnicul Cantacuzino), descoperă noi argumente care confirmă, în cuvintele cronicarului moldav, că „de la Râm ne tragem”.

În fine, învățații germani din ținuturile săsești (Johannes Honterus) descriu monumente și publică inscripții latine – surse importante pentru istoria provinciei romane Dacia.

9. *Românii în sursele medievale timpurii.*

LRDIS | We know

Documentele istorice scrise din primul mileniu al erei creștine, care îi menționează pe români, sunt relativ puține, dar sunt suplinite de numeroase descoperiri arheologice. Dintre acestea se remarcă cele datând din perioada secolelor al-VII-lea–al-XI-lea, diverse vase, unelte, podoabe, arme și alte obiecte aparținând comunităților autohtone fiind descoperite în așezări precum Brateiu (județul Sibiu), Poian (județul Covasna), Alba Iulia. Acestea dovedesc continuitatea de locuire a românilor pe teritoriul pe care ei s-au format.

Începând din secolul al VII-lea, autohtonii încep să fie menționați în izvoarele documentare ale vremii ca un popor romanic distinct constituit.

Romanitatea orientală este o realitate ce nu poate fi pusă în discuție și ea se identifică cu poporul român. Acesta apare documentar la cumpăna dintre primul și cel de-al doilea mileniu al erei creștine sub numele de vlahi (volohi, blachi, valahi), termen care desemnează un neslav, un popor de origine romanică. Numele de vlahi, valahi, dat de către străini românilor marchează sfârșitul etnogenezei poporului român și exprimă caracterul său romanic.

Românii nu s-au numit niciodată pe ei altfel decât români, după numele cetății mame, care a fost Roma, fapt confirmat și de împăratul bizantin Constantin al VII-lea Porfirogenetul (912-959). El denumeste populația neslavă din Balcani, în contextul așezării slavilor, cu numele de romani, în opoziție cu bizantinii, care sunt denumiți romei.

Originea latină a limbii și a poporului român, precum și prezența neîntreruptă a românilor în teritoriile nord-dunărene, au fost pentru multe secole un fapt de conștiință istorică europeană, în condițiile apariției dezvoltării pericolului otoman.

În secolele XVII-XVIII, ideea descendenței românilor din „coloniile romane” ale lui Traian a prins și mai mult contur, iar mărturiile asupra originii românilor sunt tot mai numeroase și atestate pe tot continentul european.

Unii cărturari maghiari, încă de la sfârșitul veacului al XVI-lea, își exprimă neîncrederea față de teoria originii romane a românilor și a autohtoniei lor, ca Istvan Szamoskoszy, dar nu lipsesc și cei ce susțin teoria descendenței românilor din romani, ca Andrei Huszti, la mijlocul veacului al XVIII-lea (în manual editura Gimnasium, pagina 15).

În ceea ce privește cărturari români, ei exprimă susținut autohtonismul și romanitatea românilor. Primul este Nicolaus Olahus (1493-1568), personalitate de anvergură europeană, umanist, care consideră că românii din Moldova, Țara Românească și Transilvania sunt descendenții coloniștilor romani, ceea ce explică limba lor latină.

10. Romanitatea românilor după etnogeneză

La puțin timp după încheierea etnogenezei românești există informații în lucrările unor cărturari ale acelei epoci despre populația romanică din Balcani și din actualul teritoriu al țării noastre. Astfel, românii din Balcani și de la nord de Dunăre sunt denumiți sub numele de „valahi”, „vlahi”, „volohi”, ba chiar „romani” (de către eruditul împărat al Bizanțului, Constantin Porfirogenetul). Ei alcătuiau un popor romanic distinct de alte popoare vecine (bulgarii, ungurii, rușii, cumanii, pecenegii etc).

Primii care s-au referit la originea romană a românilor au fost cronicarii (bizantini, slavi, maghiari etc.) Sursele bizantine menționează la nord de Dunăre, între secolele X-XIII, populații sub numele de „daci” și „geți”. Aceste denumiri se referă la români. Autorii bizantini au conștiința faptului că locuitorii din ținuturile carpato-dunărene (românii) sunt descendenții populațiilor romanice antice ce locuiau în aceleași teritorii.

Cronicarii maghiari, Anonymus și Simon de Keza, admit explicit prezența „vlahilor” sau a „păstorilor și colonilor” romanilor în bazinul Dunării, înainte de cucerirea lui Arpad sau chiar de cea a lui Attila.

11. Români văzuți de Orientali. Tradiția romanității

Așezați la interferența unor mari civilizații - occidentală și bizantină- românii și-au făurit o cultură și o civilizație trainice, puternic ancorate în tradițiile, obiceiurile și felul lor de a gândi.

Situată în aria civilizației bizantine, ortodoxia a constituit una dintre componentele principale ale conștiinței colective românești. Mai veche decât aceasta și mai profundă a fost tradiția originii romane, a descendenței din Roma și coloniștii ei, idee prin care s-a exprimat individualitatea poporului român în contextul Europei răsăritene și de sud-est. Lupoaiaca este simbolul descendenței romane-mitul Romei- Lupa capitolina. Conștiința descendenței romane s-a manifestat îndeosebi prin numele însuși al poporului român, provenit din limba latină de la romanus.

Izvoarele medievale externe, îndeosebi germane și slave, ne-au consemnat sub numele de valah, vlah, voloh, bloch, blach, olah etc., termeni care exprimă incontestabil noțiunea de romanitate (în manual editura Economică Preuniversitaria, pagina 12).

În contextul migrației slavilor în sudul Dunării, romanitatea orientală se va identifica cu poporul român. Această nouă realitate etnică s-a fixat în conștiința contemporanilor și a fost surprinsă și în documentele bizantine din epocă. Atenția acordată de cronicarii bizantini teritoriilor locuite de români a fost determinată, pe de-o parte, de politica imperiului la Dunărea de Jos și de repetatele incursiuni ale unor populații în migrațiune, care au trecut de atâtea ori marele fluviu.

Pe măsură ce „vălul milenar” datorat dominației migratorilor răsăriteni asupra spațiului carpatic se destramă, încep să apară primele mărturii despre români. Autori bizantini, armeni, arabi, germani au scris despre prezența românilor pe acest teritoriu.

Tot din Imperiul Bizantin avem și primele scrieri care afirmă răspicat originea romană a poporului și a limbii române..

12. Primele mărturii asupra conștiinței romanității românilor

LEBDIS | We know

Mauritius (Mauricius), împărat bizantin a scris tratatul militar bizantin „**Strategikon**” în secolul al VII-lea, în care îi numește pe locuitorii nord-dunăreni „romani”. Aceasta este cea dintâi atestare a elementului romanic la nord de Dunăre în izvoarele medievale. Datorită limbii, aceștia erau numiți romani, termen reluat și de Constantin al VII-lea Porfirogenetul.

Moise Chorenati, geograf a scris în secolul al IX-lea „**Geografia Armeană**”, în care amintește „țara necunoscută ce-i zic Balak-Valahia”.

Cronica turcă „Oguzname”, scrisă tot în secolul al IX-lea amintește despre o țară a vlahilor (Ulak-ili), iar locuitorii ulakes.

Theophanes Confesor a scris lucrarea „**Chronografia**” în secolul al IX-lea în care menționează: „Comentiosos (...) luând pe han pe nepregătite, deoarece mulțimea barbarilor se împrăștiase prin Tracia, a înaintat împotriva lui la primul schimb al gărzilor de noapte. Și a avut în mâinile sale prilej de mare izbândă, dacă nu ar fi fost abătut de la această încercare din pricina unei întâmplări. Un animal de povară aruncase sarcina de pe el și cineva a strigat pe stăpânul animalului să îndrepte povara, zicându-i în limba maternă: torna, torna fratre. Stăpânul catărului n-a auzit glasul, dar l-au auzit ostașii și, crezând ca sunt învinși de dușmani, au luat-o la fugă, strigând în gura mare: torna, torna”.

Constantin al VII-lea Porfirogenetul (912-959), împărat bizantin din dinastia macedoneană - blazonul dinastiei macedonene este reprezentat de un vultur bicefal - a înfățișat în lucrarea „**Despre administrarea imperiului**” de la începutul secolului al X-lea, întrepătrunderea lumii paleoslave cu cea protoromânească (amintește de așezarea slavilor în Balcani), numindu-i pe cei din urmă cu termenul de romani, specificând că „aceștia se mai numesc romani pentru că au venit din Roma și poartă acest nume până în ziua de astăzi”. Datorită limbii, aceștia erau numiți romani, iar pentru bizantini folosește denumirea de romei.

În secolul al X-lea Imperiul Bizantin revine la Dunărea de Jos. Noua realitate etnică datează documentar la **Vasile al II-lea Macedoneanul**, împărat bizantin - în scrisoarea din anul 980 și un act din anul 1020, îi numește pe locuitorii de la nord de Dunăre organizați într-o entitate etnică, cu termenul de „vlahi”. După anul 1020, mențiunile asupra poporului român se înmulțesc în ritm accelerat, dovadă a prezenței noii realități în conștiința contemporaneității.

13. Semnificația denumirii de vlah

La originea denumirii de vlah se află numele unui trib celt (volcae) amintit de **Caesar** (101- 44 î. H, am trecut anii pentru a putea încadra cronologic, ei neregăsindu-se în manuale), în lucrarea „**De bello Gallico**”. De aici termenul a trecut la germani, desemnându-i în germana veche mai întâi pe vecinii din sud și apus (valh = roman gal romanizat). Termenul a cunoscut apoi în limba germană o restrângere, referindu-se doar la locuitorii din Peninsula Italică (walcher).

Slavii, venind în contact nemijlocit cu lumea germană începând cu secolul al IX-lea, au preluat acest termen. Chiar la începutul acestor contacte germano-slave, biograful apostolului slavilor, **Metodie** a aplicat italienilor denumirea de wlach, primită evident prin filieră germană. Vlah înseamnă așadar, un străin, un neslav de limbă romanică. Termenul a cunoscut apoi diferite variante: vlah la bizantini și la slavii sudici, voloh la slavii răsăriteni, valachus în lumea latino-catolică apuseană, blach la unguri unde s-a transformat repede în olah etc. Apariția acestui nume dat românilor de către străini în evul mediu, marchează sfârșitul etnogenezei române, el exprimă exact caracterul său romanic, conținutul de bază al expresiei fiind cel etnic. Vlahi este numele consemnat în documentele externe care desemnează populația de limbă romanică de la nordul și sudul Dunării.

Kekaumenos, cronicar bizantin a scris lucrarea **“Sfaturi și povestiri”** în secolul al XI-lea în care amintește pe vlahii (românii) sud-dunăreni care trăiau în apropierea Dunării și pe Saos (Sava), aici locuind și de curând sârbii, în locurile întărite natural și greu accesibile.

Cronicarul bizantin afirmă: „Poporul blachilor românilor (...) locuia mai întâi lângă Dunăre și Saos, râu pe care acum îl numim Sava, unde locuiesc mai de curând sârbii, în locurile întărite natural și greu accesibile.”

Gardizi, în aceeași perioadă (unde va la mijlocul secolului XI), geograf, a scris un tratat intitulat **„Podoaba istoriilor”**. Referindu-se la români, Gardizi îi așază între slavi (bulgari), ruși și unguri, într-un spațiu cuprins între Dunăre și un „munte mare”, probabil Munții Carpați.

Ioan Kynnamos, secretar al împăratului Manuel Comnenul, în lucrarea **“Epitome”**, din secolul al XII-lea, descrie o campanie bizantină împotriva maghiarilor în anul 1167. Acesta a străbătut teritoriile nord-dunărene și vorbind despre participarea la această campanie, spune despre vlahi că: „se zice că sunt coloni veniți demult din Italia.”

Din lucrarea sa mai aflăm: „Iar împăratul fierbea din această pricină și voia să pornească din nou el însuși asupra țării hunilor; dar dorind mai curând să le dovedească forța romeilor, iată ce plănuia. Pe Alexie, pe care îl logodise cu fiica sa, îl trimitea la Istru cu armate multe comandate de el, care era protostator, pentru ca să-i facă pe huni să creadă ca vor fi atacați iarăși din locurile obișnuite; iar Leon, numit și Vatatzes, care aducea altă oaste numeroasă din altă parte, ba chiar și o mare multime de vlahi, despre care se spune ca sunt colonii de demult ai celor din Italia, îi poruncește să năvălească în țara hunilor dinspre ținuturile de lângă Pontul zis Euxin, de unde niciodată nimeni nu a năvălit asupra lor” (în manual editura Corvin, pagina 16).

Acest fragment se referă la luptele dintre bizantini și unguri din anul 1167, românii i-au ajutat pe bizantini în luptele cu ungurii din acest an. În opera sa confirmă spusele lui Constantin VII Porfirogenetul.

14. Afirmarea romanității românilor în Evul Mediu (sec. XII—XIV)

Secolul XII

La fel ca și bizantinii, ungurii au întreținut un contact permanent cu românii, romanitatea acestora fiindu-le cunoscută. În condițiile cuceririi maghiare a apărut voievodatul Transilvaniei, în cadrul Regatului Ungariei, și locuit de o populație majoritar românească. Una din cele mai puternice afirmări ale originii romane a românilor a venit din partea cronicarilor maghiari Anonymus și Simon de Keza. În cronicile lor, anterioare întemeierii Țărilor Române, nu se poate sesiza un ton de ostilitate față de români. În această perioadă, statul ungar nu suprimase încă autonomiile locale, iar românii din Transilvania nu erau excluși de la drepturi, astfel că autorii maghiari admiteau explicit prezența vlahilor sau a păstorilor și coloniilor romanilor în bazinul Dunării încă înainte de cucerirea lui Arpad sau chiar a lui Atila.

Anonymus-notarul anonim al regelui Bela al III-lea, afirma în cronica sa **“Gesta Hungarorum” (Faptele ungarilor)** scrisă în secolul al XII-lea, „că la sosirea lor, ungurii au găsit în Panonia pe slavi, bulgari și „blachi, adică păstorii romanilor”.

Cronica lui Anonymus confirmă prezența populației românești în Transilvania la venirea ungarilor. **Cronica notarului anonim al regelui Bela al Ungariei (Gesta Hungarorum) furnizează cea mai bogată și completă relatare medievală despre stările găsite de unguri, romanitatea și vechimea românilor la pătrunderea lor în teritoriile locuite de români.** Relatând venirea ungarilor în Pannonia, Anonymus amintește faptul că aceștia au dat de o populație numeroasă, alcătuită din mai multe neamuri :